

krzecin.pl - Historia

Historia

GINA KRZĘCIN położona jest na południowym krańcu województwa zachodniopomorskiego, w granicach powiatu Choszczno. W średniowieczu obszar ten kilkakrotnie zmieniał przynależność państwową. w X-XIII wieku wchodził w skład monarchii wczesnopiastowskiej. W 1269 roku został podporządkowany przez margrabiów brandenburskich i został włączony do Nowej Marchii. W XIII-XV wieku stanowił część Ziemi Choszczeńskiej, a następnie (od XIV w.) Powiatu Choszczeńskiego (*Kreis Arnswalde*).

Istniejąca sieć osadnicza wykształciła się w różnym okresie. Zdecydowana większość dużych wsi ma średniowieczne pochodzenie. Około roku 1300 istniały już Żeńsko, Chłopowo i Krzęcin. Pojedyncze miejscowości mają metrykę XVIII-wieczną lub z przełomu XVIII i XIX wieku np. Mielęcın, Rakowo i Przybysław. Pozostałe osady, leśniczówki i wsie zostały założone w XIX wieku np. Kaszewo i Słonice.

HERB Przyjętym uchwałą Rady Gminy z dnia 1 lutego 1994 roku herbem Gminy Krzęcin jest połowa czarnego orła ze złotym dziobem, szponem i przepaską na skrzydle po prawej i pół czarnej strzały z czarnym orlim skrzydłem, ponad trzema zielonymi dębami ze złotymi żółędziami i brązowymi korzeniami, umieszczonego na srebrnej tarczy.

dr Bogdan Wojciech Brzustowicz

ZABYTKI

Wśród występujących zabytków na terenie gminy Krzęcin spotykamy przede wszystkim obiekty sakralne (kościół) oraz rezydencje ziemiańskie (pałace).

1. KRZĘCIN (niem. KRANZIN)

Krzęcin jest wsią o bardzo dawnej metryce średniowiecznej. Prawdopodobnie już w 1238 r. został nadany templariuszom przez księcia wielkopolskiego **Władysława Odonica**. W katastrze ziemskim margrabiego **Ludwika Starszego** z 1337 r. wśród 64 łanów należących do wioski nie wymienia się uposażenia plebana, które w majątkach tej wielkości wynosiło zazwyczaj 4 łany. Mimo to można przypuszczać, że już w XIV w. istniała w Krzęcinie parafia. Pierwsza wzmianka o niej zapisana została w aktach kapituły kamieńskiej z 4 lutego 1491 r. ("*Ecclesiam parochialeih ville Krantzin...*"). Notatka ta wymienia wśród patronów kościoła przedstawicieli miejscowych rodów szlacheckich - **von Rowedel, von Boytin, von Eichstedt**.

W czasach przedreformacyjnych Krzęcin - podobnie jak cała Ziemia Choszczeńska, mimo wcielenia do Nowej Marchii należał do diecezji kamieńskiej. Ok. 1540 r. parafia krzęcińska przejęta została przez protestantów. W niewiadomym czasie połączona została z parafią w Chłopowie. Być może stało się to w 1679 r., kiedy to kościół w Krzęcinie spłonął od uderzenia piorunu w wieżę. Wkrótce, dzięki staraniom pastora z Chłopowa - **Krzysztofa Fischera** i datkom miejscowej szlachty kościół odbudowano. Stać musiał już w 1681 r., wtedy to bowiem **Dorota Maria von Rowedel** z d. Schönebeck ufundowała nowy dzwon. W 1690 r. powstały witrażyki z herbami członków rodu von Rowedel, na przełomie XVII i XVIII wieku barokowy ołtarz, a w 1773 r. drugi, mniejszy dzwon o średnicy 70 cm (obecnie w Hamburgu).

Ówczesny kościół był najprawdopodobniej budynkiem ryglowym, być może z drewnianą wieżą. W 1809 r. wymieniana jest w Krzęcinie filia parafii Chłopowo, należącej do inspektoratu w Choszcznie.

Obecny, neogotycki kościół parafialny (na zdjęciu) powstał od podstaw w 1910 r. (która to data umieszczona była na metalowej chorągiewce na dachu). Do nowej świątyni przeniesiono niektóre stare elementy wyposażenia: barokowy ołtarz, dzwony z 1681 i 1773 r., trzy herbowe witrażyki z 1690 r. (czwarty umieszczono w 1928 r. w muzeum w Choszcznie). Niemal równocześnie z budową wykonano nowe wyposażenie wnętrza (organy zbudowane zostały przez firmę Gruneberg ze Szczecina już w 1910 r.).

Po II wojnie światowej kościół w Krzęcinie przejęty został przez katolików i poświęcony dnia 23 grudnia 1945 r. 11 września 1960 r. erygowana została parafia rzymskokatolicka w Krzęcinie, obejmująca siedem wiosek.

W okresie powojennym wygląd kościoła i jego wnętrza z wyposażeniem nie uległ większym zmianom. W pierwszych latach po wojnie zaginął obraz "Ukrzyżowanie" z ołtarza głównego, a następnie został zastąpiony nowym malowidłem o tej samej tematyce. W 1998 r. w prezbiterium zamontowano nowe witraże, w 2000 r. w środkowym oknie ściany północnej wstawiono nowy witraż z wizerunkiem papieża Jana Pawła II, a stary witraż herbowy zdemontowano i przeniesiono na plebanię. Ołtarz, dzwon i witrażyki herbowe są najstarszymi i najcenniejszymi zabytkami w krzęcińskim kościele zachowanymi do dzisiaj.

2. CHŁOPOWO (niem. SCHWACHENWALDE)

Chłopowo jest wsią o metryce średniowiecznej, wzmiankowaną w źródłach po raz pierwszy w 1337 r. w księdze ziemskiej margrabiego **Ludwika Starszego**. Ciągłość osadnicza na terenie dzisiejszej wsi - poświadczona badaniami archeologicznymi - trwa od okresu IV-V epoki brązu. W pierwszej połowie XIV w. areał wsi liczył 84 łany (w tym 4 plebańskie i 20 należących do rodziny **Mortzin**). W 1363 r. wieś wraz z trzema okolicznymi młynami otrzymali cystersi z Bierzwina. Darowiznę tę oprostowali okoliczni rycerze i w związku z tym margrabia w 1368 r. margrabia zmienił swą decyzję przekazując Chłopowo rodowi **Alvensleben**, a następnie **Lundstedt**, który tutaj zbudował warownię. W XV w. w nieznanych okolicznościach cystersi odzyskali część wsi, która po kasacji zakonu weszła w skład domeny państwowej.

Kościół w Chłopowie istniał już w średniowieczu; brak jednak wiadomości o formie architektonicznej i konstrukcji tej świątyni. Istniejący obecnie kościół zbudowany został w latach 1907 - 1909 w formach neobarokowych, w miejscu obiektu starszego. Jest to świątynia salowa, której korpus nawowy przecięty jest transeptem; po stronie zachodniej z korpusu nawowego wyprowadzona jest wieża z neobarokowym hełmem. Przed 1945 r. w kościele przechowywane były księgi parafialne od 1678 r. W Chłopowie istniała parafia ewangelicka (wraz z filią w Krzęcinie), należąca do superintendentury w Choszcznie. Po II wojnie światowej obiekt przejęli katolicy (poświęcenie kościoła 16 grudnia 1945 r.); parafię erygowano 18 maja

1951 r. Obok dawnej oficyny dworskiej, niewielki park z aleją starych lip.

3. GRANOWO (niem. GRANOW)

Granowo jest starą wsią o metryce średniowiecznej. Być może już w 1337 r. istniał tu kościół parafialny. Spośród 66 włók ziemi, należących wówczas do wsi, 4 stanowiły uposażenie plebana.

Istniejący dziś kościół powstał prawdopodobnie w końcu XV, lub w pocz. XVIw. (na co wskazuje niestaranny wątek muru z niemal nie obrobionych głazów narzutowych, widoczny spod tynku na ścianie pomocnej). Była to budowla salowa, z wieżą drewnianą, lub bezwieżowa, z wolno stojącą dzwonnica, na której zawieszono były dwa dzwony o średnicy 110 i 90 cm, odlane w 1404 r. przez mistrza Henninga. Około 1540 r. kościół i parafia w Granowie przejęte zostały przez ewangelików. W okresie protestanckim prawo patronatu nad nimi należało do miasta Choszczna.

W 1855 r. przekształcono i rozbudowano kościół w formach neogotyku zacierając ślady poprzednich faz stylowych. Dobudowano wówczas ceglana wieżę od zachodu, a elewacje korpusu nawowego obłożono dachówką i otynkowano. Przepruto nowe, ostrołukowe okna, a we wnętrzu zbudowano drewniane empory boczne, po których pozostała do dziś odsadzka na ścianach. Być może już wówczas powstał ołtarz ambonowy, do którego prowadziły dwa symetrycznie usytuowane wejścia i schody w grubości muru wschodniego.

W 1928 r. zamierzano pokryć hełm wieży kościelnej blachą cynkową. Do planowanych robót, wycenionych na 375 marek nie doszło. 17 sierpnia 1929 r. piorun uderzył w wieżę, od której zajął się cały kościół. Stopieniu uległy dzwony, spłonęło wnętrze. Ocalały jedynie mury obwodowe. Wkrótce przystąpiono do odbudowy. Zgodnie z projektem, który sporządził architekt **Kurt Gunther** z Berlina, pozostawiono w dawnej formie bryłę i elewacje kościoła. Wymurowano od nowa portal zachodni, w który wstawiono ozdobne klepkowe drzwi (dziś w wejściu do kostnicy). W ascetycznym duchu nowoczesnej architektury przekształcono wnętrze nawy, które ze wszystkich stron otoczono emporami. Z emporą wschodnią połączono ambonę. Stała ona na osi kościoła, za ołtarzem, na tle głębokiej wnęki sięgającej aż do obramionego fasetą stropu. Wykonano nowe ławki, oraz witrażowe przeszklenie okien i nadświetla głównego portalu. Sporządzone z niemal przezroczystego szkła (zachowane do dziś) witraże harmonizowały z bielą ścian jasnego i przestronnego, a przy tym dość surowego wnętrza.

Poświęcenia odbudowanego kościoła dokonano 16 listopada 1930 r., w czasie, gdy proboszczem był pastor **Meuss**. Koszt prac wyceniono wówczas na 63.700 marek. Aż 47.600 otrzymała parafia jako odszkodowanie z Towarzystwa Ubezpieczeń Ogniwych Prowincji Brandenburskiej (Feuersozietat der Provinz Brandenburg). 6.100 marek wynosił wkład własny parafii, 4.000 - dotacja Rady Kościelnej Prowincji Brandenburskiej, zaś 6.000 wynieść miał wkład patrona kościoła, czyli magistratu choszczeńskiego. Ten jednak przez długi czas odmawiał pokrycia swojej części kosztów.

Po II wojnie światowej kościół przeszedł w użytkowanie katolików. Już 1 czerwca 1945 r. poświęcony został pod obecnym wezwaniem. Od 11.09.1960 r. należy do erygowanej wówczas parafii w Krzęcinie. W okresie powojennym z wnętrza kościoła usunięto empory przy ścianach bocznych i ścianie wschodniej oraz ambonę, dobudowano od strony wschodniej zakrystię i kostnicę, a w trakcie remontu w końcu lat 90-tych XX w. - zamurowano wnękę w ścianie wschodniej.

4. NOWY KLUKOM (niem. NEUKLUCKEN)

Nowy Klukom jest to wieś o metryce średniowiecznej, odnotowana w Landbuchu Nowomarchijskim z 1337 r. pod nazwą Clukyn i liczyła tylko 16 łanów. Od XV do XVIII w. wieś należała do rodziny **v. Blankensee**; pierwotnie majątek rycerski liczył tylko 2 łany ziemi.

Na pocz. XVII w. we wsi było 5 gospodarstw chłopskich (na 11 łanach) oraz 5 gospodarstw zagrodniczych. W 1718 r. właścicielem majątku był **Kaspar Heinrich v. Blankensee**, który liczył 5 łanów ziemi, zaś we wsi odnotowano 4 chłopów i 4 zagrodników. W 2 pół. XVIII w. Nowy Klukom słynął z hodowli jedwabników; rośło tu 4060 drzew morwowych, czyli połowa tego co w całym pow. choszczeńskim.

Na przełomie XVIII/XIX w. majątek należał do niejakiego **Sobbe**, a od pół. XIX w. - do **Juliusa Jonatha**. W owym czasie majątek liczył ok. 300 ha,

a we wsi było 4 chłopów, 4 zagrodników i 2 komorników. W 2 pół. XIX w. majątek przejęła rodzina Heydemann, która posiadała dobra do II wojny światowej; na cmentarzu przykościelnym znajduje się nagrobek **Hansa Heydemanna** (1864 - 1940 r.) - właściciela majątku i patrona kościoła.

Kościół został wzniesiony w 2 pół. XVI w. i stanowił fundację rodziny v. Blankensee; datowanie to potwierdzała - obecnie niezachowana - chorągiewka 1573 C.H.v.B. oraz renesansowa forma architektoniczna. Była to świątynia protestancka, filia parafii w Zamęcinie, która podległa inspektoratowi w Choszczynie. Świątynię wybudowano bezpośrednio po przejęciu okolicznych kościołów przez protestantów oraz przyjęciu nowej wiary przez miejscową szlachtę, zaś - zachowane - uposażenie pochodzi głównie z XVII w. Na pocz. XVIII w. kościół został częściowo przebudowany, o czym świadczyła druga data 1713 na w/w chorągiewce; w owym czasie dobudowano drewnianą (szkieletową) wieżę. Kolejny remont kościoła wykonano na pocz. XX w., kiedy to dostawiono przypory wschodnie, wprowadzono podmurówkę pod ścianą pñ.- wschodnią oraz zmieniono formę niektórych otworów okiennych.

Po II wojnie światowej, przez ok. 30 lat obiekt był nieużytkowany; wieś przypisano do parafii rzymsko-katolickiej w Zamęcinie, tym samym utrzymując historyczny związek obu wsi. Dnia 15 czerwca 1975 r. kościół w Nowym Klukomiu poświęcono jako świątynię rzymsko-katolicką p.w. św. Ap. Piotra i Pawła i włączono do nowo erygowanej parafii w Raduniu (p.w. MB Szkaplerznej).

Kościół w Nowym Klukomiu to niewielka (kameralna) świątynia salowa, bez architektonicznie wyodrębnionego prezbiterium, z wolnostojącą wieżą, w sensie stylowym jest to kościół późnorenansowy, o dobrze zachowanym detalu architektonicznym, stanowi także interesujący przykład wiejskiego warsztatu budowlanego. Wieża została wzniesiona - prawdopodobnie - w 1 pół. XVIII w; być może w 1713 r., o czym świadczyła - obecnie niezachowana - chorągiewka z datą 1713 i inicjałami fundatora C.v.B. (czyli **Caspar v. Blankensee**).

Wieża przykościelna (dzwonnica) w Nowym Klukomiu jest obiektem wolnostojącym, w formie stojącego prostopadłościanu, nakrytego hełmem namiotowym; forma architektoniczna nie wykazuje cech wtórnych, jest typowa dla wiejskich budowli na obszarze Pomorza i Brandenburgii.

Po II wojnie światowej, przez ok. 30 lat obiekt był nieużytkowany, zaniedbany. Z chwilą poświęcenia kościoła (1975 r.) wieża została przejęta przez parafię w Raduniu, z funkcją dzwonnicy przykościelnej. Naprzeciw kościoła położony jest park krajobrazowy z początków XIX w. z dużym stawem.

5. OBJEZIERZE (niem. HITZDORF)

Wieś położona 4 km na wschód od Krzęcina. Obszar wsi ma urozmaicony krajobraz, dlatego posiada duże walory letniskowe. Najwyżej położony punkt w okolicy dochodzi do 105 m (na północy od wsi) i 67 m (na południu). Przez wieś przechodzi droga, która była starą trasą pocztową z Choszczyna do Dobiegniewa.

O osadnictwie pradziejowym świadczą liczne znaleziska archeologiczne, m. in. siekierka kamienna przekazana przez Jana Laskowskiego do Muzeum Ziemi Choszczeńskiej. W czerwcu 1913 roku znaleziono skarb z epoki brązu, obejmujący siekiery, ostrze sztyletowe, sztylet z rękojeścią, naszyjnik, bransolety i podwójny toporek. We wczesnym średniowieczu istniała nad jeziorem osada nawodna.

Wieś średniowieczna znajdowała się na obszarze nadanym joannitom z Korytowa w 1237 roku. W Objezierzu wieś umiejscowiono pomiędzy dwoma jeziorami. Od północy przylegała do jeziora Bukowego, a od południa do jeziora Objezierze. Rozwinęła się prawdopodobnie ze słowiańskiej osady nawodnej, stąd jej nazwa Hitzdoif. Do wioski wiodły jedynie drogi od zachodu i od wschodu. Najprawdopodobniej takie bezpieczne usytuowanie wioski wpłynęło na to, iż nie uległa ona żadnym zniszczeniom podczas średniowiecza. Badania archeologiczne ustaliły intensywne osadnictwo wokół wsi. Są to ślady datowane na XIV -XV-XVI wiek.

Nazwa po raz pierwszy została zapisana w 1337 roku jako: Hessendorp i jest raczej pomyłką pisarza. Niektórzy jednak dopuszczają ten zapis w powiązaniu jakoby zakładali wieś osadnicy z Hesji (Hessen-). Potem w źródłach wystąpiły zapisy: Hitztorp (1349), Hitzstorp (1354), Hitzstorff(1354), Hitstorp (1381), Htstorp (1381), Hystorp (1447,1477), Hystorf (1357,1453,1477), Hystorjf (1357, 1361, 1369, 1380, 1381, 1388); Hystorffe (1369), Hysdorff(1369), Hiczdorjf(1450), Hitzdorph (1354), Hitzdorjf (1398), Hetzdorjf (1447, 1608). Do początków 1945 roku Hitzdorf (1770, 1776, 1779, 1809, 1844, 1923, 1942), Ob jezierze (1955, 1977, 2003). W nazwie temat w zapisach; hytz-, Hics-, Hits-, Hitz-, Hys-, Hicz- wyraźnie nawiązuje do Hicz, Hecz = chałupa. To także związek ze słowiańską chyżą. Wydaje się jednak, że nazwa ma związek z działającym w tej okolicy rycerzem Dytrykiem von Hetzdorf (1286-1310). Pochodził on najprawdopodobniej ze wsi położonej w Marchii Wkrzańskiej. Mógł zatem na pamiątkę swej wioski koło Prenzlau nazwać wieś koło Krzęcina.

Obecna polska nazwa została utworzona w XX w. od nazwy jeziora Objezierze (Obeser 1237). Zatem bardziej "słowiańska" może

być nazwa jeziora. Jednakże nazwy słowiańskiej wsi nie znamy. W 1946 roku wieś była nazywana przejściowo Helenowem, na pamiątkę żony pierwszego polskiego sołtysa we wsi Laskowskiego. Potem jednak wprowadzono nazwę Objezierze.

W XIV /XV wieku wieś należała do rycerstwa i do klasztoru bierzwnickiego. Spośród rycerzy lenna mieli tutaj von Sanitzowie (1337), von Bertekowowie (1349-1357), von Wedlowie (1357), von Bornowie (1367), von Borkowie (1380-1398), von Kule (1447). Cystersi posiadali prawa do wsi od 1354 roku. W 1453 roku opat bierzwnicki Mikołaj przeznaczył 30 grzywien rocznie z dochodów we wsi Objezierze na organizację konsolacji dla braci, na co zezwolił opat kolbacki. W 1477 roku na dalsze pobieranie 30 grzywien z Objezierza na ten cel potwierdził opat kolbacki opatowi bierzwnickiemu Tomaszowi. Wieś znajdowała się w posiadaniu cystersów do 1539 roku. W 1539 roku rozwiązano klasztor w Bierzwniku i utworzono Domenę Państwową w Bierzwniku, w skład której weszła także wieś Objezierze. W 1718 roku zaznaczono, że wieś znajduje się w posiadaniu Królewskiego Amtu Bierzwnik. Przynależność do domeny państwowej utrzymała się w Objezierzu do XX wieku.

Sołtysiem w Objezierzu w 1608 roku był Chim Pargow. Wcześniej urząd ten otrzymali przedstawiciele rodziny Vangerow. Prawdopodobnie sołtysami byli w tej wsi jeszcze w czasach, gdy miejscowość należała do cystersów z Bierzwnika - co najmniej od końca XV wieku. W 1540 roku złożyli hołd lenny nowym władzom bracia Brosius i Thonnies (Antoniusz) Vangerow, których potomkowie zostali wspomniani jako sołtysowie w Objezierzu w latach: 1568, 1609, 1618, 1643 aż do XVIII wieku. Status rodziny wzrastał. Vangerowowie w rodzinnych koligacjach posiadali burmistrzów choszczeńskich, wyjeżdżali na studia do Frankfurtu, Halle i Lipska. W XVIII wieku Fryderyk Vangerow radca dworu w Szczecinie porzucił Powiat Choszczeński i przeniósł się do Szczecina. Jego syn Johann Friedrich Karol dyrektor banku w Magdeburgu został wraz ze swoją rodziną 1829 roku podniesiony do stanu szlacheckiego.

W 1337 roku istniało w Objezierzu lenno parafialne o wielkości 4 łanów. Jest to dowód, że istniał wówczas kościół parafialny. Świątynia średniowieczna nie zachowała się. Obecny kościół został zbudowany w drugiej połowie XIX wieku. Niegdyś na parafii znajdowały się Księgi Metrykalne za lata 1679-1944 z lukami. Obecnie zaginione.

W 1598 roku sołtys lenny Domeny Bierzwnickiej w tej wsi posiadał: 4 konie, 8 owiec, 10 krów, 6 cieląt i 425 sztuk drobiu. W 1714 roku określono ziemię w Objezierzu, jako grunty znaczne, ale złe, łąki nie za duże. Drewno i inne przynależności należą do Jego Królewskiej Mości. W 1718 dodano: grunty orne podzielone na trzy pola, są bagniste, Łaki są średnie, lecz małe. Pogłowie na dwóch łanach chłopskich: 2 konie, 4 woły, 7 krów, 10 owiec, 4 świnie, 4 gesi. Na jednym łanie zagrodniczym: po 2 woły, 2 krowy, 6 owiec, 2 świnie, 2 gęsi. Krzaki (przeznaczano) na opał. Kłku ma pszczoły. W 1714-1718 roku wymienieni zostali: sołtys lenny, 13 chłopów, czterech zagrodników i kowal. W 1747 z Objezierza brano sześciu chłopów do nagonek na polowaniach na wilki. W 1809 roku w Objezierzu mieszkał sołtys lenny, 11 chłopów, 4 półchłopów, 4 zagrodników, 17 wyrobników, rybak i kowal.

Sołtys lenny posiadał prawo do drzewa budulcowego i opałowego w lasach bierzwnickiego urzędu od czasów umowy z 18 października 1598 roku, co potwierdzono dodatkowo w 1858 i 1872 roku. W 1869 roku podobne serwituty w lasach posiadało 11 chłopów, 4 półchłopów i 4 zagrodników z Objezierza.

Od początków XX wieku wiemy o istnieniu we wsi i okolicy dwóch młynów. W 1935-1941 roku wiatrak w Objezierzu stanowił własność rodziny H. Bienert, a wiatrak w Słonicach należał do R. Raatz. Wiatrak w Objezierzu spłonął w 1945 roku. Wspomniane wiatraki poruszane były siłą wiatru i miały wydajność od 0,5 do 1 tony mąki.

Prasa powiatowa wymieniła uczestników I wojny światowej, którzy pochodzili z tej miejscowości i polegli lub zostali ranni: ciężko ranny został w 1914 roku Hermann Radtke z 3 kompanii 148 Regiment Piechoty; poległ rezerwista Friedrich Petznick z 5 kompanii 48 Rezerwowego Pułku Piechoty; ciężko ranny fizylier Wilhelm Feske z 9 kompanii 9 Pułku Grenadierów; ciężko ranny grenadier Johann Kakuschka z 8 kompanii z 2 Pułku Gwardii; poległ podoficer Alfred Zank z 7 kompanii 67 Pułku Piechoty; ranny w walkach pod Dirmuiden (15.10 i 3.11.1914) został Wehramann Wilhelm Schmidt z 8 kompanii 58 Pułku Piechoty. Na pomniku wystawionym w Objezierzu i poświęconym ofiarom tej wojny umieszczony był napis: Vergiss mein Volk / die teuren Toten nicht / wieniec / Sie gaben ihr alles / ihr Leben, ihr Blut / sie gaben es hin / mit heiligem Mut fur uns. Dalej: Es starben den Heldentod im Weltkrieg 1914-1918 oraz kolejne nazwiska: Robert Schmidt 29.8.1914/ Otto Mautmann 9.9.1914/ Fritz Petznick 29.9.1914/ Wilhelm Sauermann 9.11.1914 / Paul Schalow 10.11.1914 / Gustav Herder 14.11.1914/ Albert Porad 8.8.1915 / Christoph Glinke 28.9.1915. Jednakże nie znamy wszystkich nazwisk umieszczonych na pomniku, który zniszczono po 1945 roku.

Szkołę z dwoma klasami wybudowano w latach 1934-1935. Polska szkoła powstała w 1945 roku i funkcjonowała do 1999 roku. Od 1945 w Gromadzie Chłopowo, od 1954 roku w Gromadzie Krzęcin. Od 1974 roku samodzielne Sołectwo Objezierze. Zaludnienie wsi: w 1809-253; 1820-213 mieszkańców; 1840-309; 1905-535; 1926-577; 1931-536; 1937-516, 1939-577, 1940-536; 2006-373.

6. RAKOWO (niem. RAAKOW)

Kościół z kamienia polnego z końca XVI w., przebudowany z 1735 r. z barokowym wyposażeniem wnętrza i wieżą z kamienia ciosanego, w górnej kondygnacji drewnianą (dobudowaną w 1890 r.), neoklasycystyczny dworek z początku XX w. oraz park krajobrazowy założony w latach 1840-50.

Wieś położona na południowej granicy ziemi choszczeńskiej, wśród wzgórz, na południe od osady znajduje się Jezioro Rakowskie. Nie znaleziono dotąd śladów średniowiecznego osadnictwa. Wśród wsi nowomarchijskich Rakowo należało do grona średnich (52 łany). Wieś lokacyjna musi sięgać swoją chronologią przełomu XIII i XIV w. Wieś była wzmiankowana już w 1336 r. jako posiadłość rycerska. Siedziba rycerska ulokowana ok. 1 km na południowy wschód od wsi.

Obok dworu funkcjonował folwark. Znajdowało się tutaj lenno rycerskie (12 łanów) von Hasselów (herb: wspięty lew, trzymający włócznię w przedniej łapie, a miecz w drugiej), a potem Roweder 1358 (herb: w srebrnej tarczy czarna, błękitna lub złota strzała między czarnymi orlimi skrzydłami), Meisner 1374, der Goltz 1486 (herb: złota, srebrna lub srebrno-czerwona krokiew na tarczy czerwonej). Od połowy XIV w. należała do cystersów bierzwnickich. Wieś padła ofiarą zniszczeń podczas wojny polsko-krzyżackiej w l. 1410-1411.

Kościół kamienny z XVI w. (z kamienia polnego, ze ściętym tylko bokiem zewnętrznym, tzw. technika kamienia ciosowego), z wieżą dobudowaną w XIX w. i dzwonem. Świątynia ma bardzo bogate i zabytkowe wyposażenie: barokowy ołtarz z 1718 r., ambonę z 1714 r. z baldachimem oraz chór muzyczny z poł. XVIII w. (von der Goltz na czarnych tablicach kazał umieścić wywód genealogiczny, były też dwa herby: Goltzów i Rowederów, jego żony, która była córką landrata choszczeńskiego). Pod kościołem musi być krypta z Goltzmai. Do czasów II woj. Św. Znajdowały się ostrogi, miecz, pancerz Wolfa v. d. Goltz, który zginął w oblężeniu Belgradu (XVII w.). Pałac z XIX w. rodziny von Schuckmann. Między Kościołem a pałacem jest grób ostatniego właściciela. Kupili w końcu XVIII w. i posiadali do 1945 r. Ta sama rodzina miała pałac w Kołkach.

7. SŁONICE (niem. KLEEBERG - Koniczynowe wzgórze)

Majątek wyodrębniony z wsi Objezierze w XIX w. Od 1848 prowadziła tutaj linia kolejowa, a stacja w końcu XIX w. W 1945 niemiecki punkt obrony, a potem Rosjanie tutaj mieli swój punkt.

8. ŻEŃSKO (niem. Schönefeld)

Wieś oddalona o 4 km na północny-zachód od Krzęcina, położona w Gminie Krzęcin i Powiecie Choszczeńskim w atrakcyjnej okolicy ze wzgórzami morenowymi. Najwyższy punkt na obszarze wsi to wzgórze koło wioski, mające 98m n.p.m. W południowej części obszaru duże Jezioro Żeńskie. Część zachodnia obszaru wsi pofalowana morenowymi wzgórzami. W części wschodniej teren bardziej płaski. Sama wieś położona w niewielkiej dolince otoczonej wzgórzami. Z każdej jednak strony widać charakterystyczną starą wieżę kościelną. Sama wieś ulokowana 30 m ponad poziomem lustra rzeki Małej Iny, która stanowi od wieków odcinek południowej granicy wsi.

Okolica była zasiedlona w epoce kamiennej, brązu i wczesnym średniowieczu, o czym świadczą liczne znaleziska archeologiczne. Od 1237-1269 roku okolice Żeńska wchodziły w skład posiadłości joannitów z Korytowa. Stara nazwa wsi - (Schönefeld), znana od XIV wieku, oznaczała Pięknę, Dobre Pole.

W średniowieczu wieś rycerska, niszczonej przez najazdy wojsk pomorskich w XV wieku. Zamieszkiwały tutaj w XIV-XV wieku rody rycerskie: Hagenów, Bojtynów, Brederłowów. Niewielki dział ziemi od XIV do XVI wieku posiadał klasztor cysterek z Pełczyc. Od XIV wieku część ziem w okolicy Żeńska przejmowało miasto Choszczno, aż stało się jedynym właścicielem wsi. Po wymarciu wsi, w 1661 roku miasto odsprzedało wieś władcy za 3.300 florenów, który dołączył wieś do Domeny Państwowej w Reczu.

Kościół - wpisany do rejestru zabytków (Nr 166-01.08.1956) - pochodzi z XIII wieku. Obecnie pod wezwaniem Matki Boskiej Częstochowskiej. Pod pełną ochroną konserwatorską. W 1937 roku wspomniano wielobarwne rzeźby Apostołów pochodzące z kościoła w Żeńsku, prezentowane na wystawie kościelnej sztuki w Marchijskim Muzeum w Berlinie. Pochodzące z 1922 roku i znajdujące się na wieży kościoła w Żeńsku dzwony, posiadają napis Schönefeld, stanowiący świadectwo fundowania ich przez miejscową parafię. Dawniejsze dzwony nie zachowały się.

Obszar kościoła otacza murek kamienny - niegdyś mur cmentarny, który przechodzi w ozdobną bramę wejściową, datowaną na XV/XVI w. Brama przykościelna jest również w rejestrze zabytków. Poza wsią umiejscowiono w XIX w. drugi cmentarz z XIX wieku. Wśród nielicznych zachowanych starych grobów jest grób rzeźbiarza Otto Beyera (1873-1913), na którym znajdowała się miniatura jego ostatniej pracy tzw. "Żniwiarki", która w pełnym rozmiarze znajdowała się niegdyś na fontannie na rynku Choszczna.

W XIX wieku z obszaru wsi wydzielono osobne osady: Zwierzyn i Nowe Żeńsko. Osobną osadą stał się także Wężnik, gdzie od XIV wieku funkcjonował na rzece młyn wodny, należący do Żeńska. Do dzisiaj zachowały się w tym miejscu ruiny. Wewnątrz wsi zachowało się kilka starych zabudowań z przełomu XIX/XX wieku. Pod ochroną konserwatorską jest także układ owalnicowy, świadczący o jej starym pochodzeniu wsi.

W 1945 r. Żeńsko było przez krótki okres siedzibą gminy, przeniesionej ostatecznie do Krzęcina. Obecnie obszar wsi wchodzi w skład Sołectwa Żeńsko.

Miejscowość Objezierze, Rakowo i Chłopowo oraz obszar po opustoszałych średniowiecznych wioskach Pluskocina i Tarnowa, należały do cystersów bierzwnickich, aż do kasacji klasztoru w 1539 r., a potem znalazły się w obrębie Domeny Państwowej w Bierzwniku. Jedynie las Pluskociński przekazano miastu Choszczno.

Gdzie są źródła Małej Iny? Jedną z większych rzek Pojezierza Choszczeńskiego jest **Mała Ina**, mająca swe źródła na terenie **Gminy Krzęcin**. Rzeka ta łączy swe wody za Witkowem pod Stargardem Szczecińskim z (Dużą) Iną, dopływem Odry. Najbardziej nas interesują dwie kwestie związane z Małą Iną. Gdzie znajdują się źródła tej rzeki oraz ile dopływów zasila Małą Inę na obszarze naszej gminy.

Właściwie od dawna istniały trudności z ustaleniem źródeł Małej Iny. Niektóre mapy z XVII i XVIII wieku myliły Małą Inę z rzeką Płonią płynącą przez ziemie pełczycką. Trudności z ustaleniem koryta Iny miał nawet tak znany kartograf jak Mateusz Merian, autor najdokładniejszej mapy Księstwa Pomorskiego z XVII wieku. U niego Mała Ina (*Cleine Ihne*) to rzeka jak w rzeczywistości ciek wodny koło Dolic, ale jego źródła jako Ina Leniwa (*Fauhle Ihne fluvius*) znajdują się na tej mapie w okolicach Pełczyc.

Błąd poprzedników skorygował dopiero Fryderyk W.C. von Schmettau (1767 - 1789), który bardzo dokładnie zaznaczył koryto rzeki i wskazał, że wypływa z jeziora Mielęcín. Akwenu położonego blisko 3 kilometry na południe od Krzęcina. Natomiast David Gillys na swej mapie z 1789 roku pokazuje wyraźnie, że Leniwa Ina (*die Faule Ihna*) wypływa z jeziora koło wsi Krzęcin (kiedyś Dworskiego, dzisiaj Brudnego). Na mapach sprzed ostatniej wojny (z 1944) strumień pomiędzy jeziorami Mielęcín a Krzęcińskim jako "Ina" (Ihna) a jego odnogę dopływającą od wschodu - jako "Źródło Iny" (*Ihna Quelle*). Potem strumień dopływał do jeziora i wypływał z niego jako "Leniwa Ina".

Strumień nazywany Iną i płynący od jeziora Mielęcín do jeziora Krzęcińskiego ma koryto o szerokości około 1 metra. Natomiast Ina wypływająca z jeziora Krzęcińskiego ma już blisko 3 metry szerokości. Jeżeli przyjmiemy, Mała Ina bierze początek w jeziorze Mielęcín to wypadnie wydłużyć jej bieg na obszarze Gminy Krzęcin z 15 na 19 km.

Dopływy Małej Iny Dorzecze Małej Iny na całej długości jej biegu, stanowi 368-370 m kw. W jej górnym biegu, na obszarze Gminy Krzęcin istnieje kilka dopływów tej rzeki. Dodajmy, że do jeziora Krzęcińskiego oprócz strumienia Ina, płynącego z jeziora Mielęcín, wpływają ponadto rowy i strumienie od wschodu i południa. Razem z jeziorami stanowią one źródła rzeki. Natomiast pierwszym dopływem Małej Iny, jest **Wielki Rów Krzęciński** (*Grosse Kranzinsche Graben*) znany z mapy wsi Granowo z 1830 roku. Rów ten stanowił granicę pomiędzy wioskami Krzęcin i Granowo. "Rów Krzęciński" ma swoje źródła pod lasem na południu wsi Granowo, potem opływa pola, przepływa drogą Granowo-Krzęcin i wpada do Małej Iny koło Smużyka

Kolejnym dopływem jest **Rów Czychra** (*Ciker Graben*), który bierze początek pod Przybysławiem, a potem płynie na północ przez Iai i przez Granowo. W Granowie przepływa pomiędzy kościołem i pałacem (dzisiaj płynie pod ziemią), a potem dalej na północ do Małej Iny. Rów Czychra jest znany z map z 1830 i 1837 roku. O wiele starszy jest dopływ o nazwi **Granowska Struga** (*Granoische Flies*) wymieniana przez dokumenty w 1548 i 1549 roku. Nazwa obejmowała najprawdopodobniej zespół cieków wodnych płynących polami Granowa w kierunku Iny. Ostatnim dopływem rzeki Małej Iny na terenie naszej gminy jest stary **Potok Bobrowy** (*die beverbake*) wspomniany w 1549 roku. Stanowił wówczas granicę pomiędzy wioskami Granowo i Boguszyny. Z dopływów prawobrzeżnych Małej Iny najbliższej naszej gminy płynie rzeczka Słonica, którą wspomniano już w 1237 roku. Niegdyś stanowiła granicę pomiędzy Zamęcínem i Żeńkiem. Obecnie przepływa przez Zwierzyń.

dr Grzegorz Jacek Brzustowicz